

poggia sullo spoglio dell'intera produzione scritta in genovese —edita o meno— da questi rintracciata nel periodo che intercorre fra le origini duecentesche e il 1814, data convenzionale (corrispondente a quella di definitiva cessazione di una compagine statale ligure autonoma, ma del tutto coerente con il generale periodo di affermazione del modello linguistico corrente) proposta dal linguista quale discriminazione fra l'epoca «classica» e quella moderna della letteratura in genovese. Al momento della scrittura di queste righe, di poco successive alla scomparsa dello studioso, amici e colleghi si stanno attrezzando per rendere liberamente accessibili questi materiali su supporto informatico, in un futuro che ci auguriamo prossimo.

Il lascito di Fiorenzo Toso è monumentale non solo per quanto riguarda il dato prettamente quantitativo delle sue pubblicazioni (che comprendono oltre trecento titoli soltanto fra saggi e volumi), ma anche per l'originalità del suo apporto rispetto al precedente stato dell'arte, tale da permettere di riconoscere mediante l'opera di questo autore un vero e proprio discrimine fra un «prima» e un «dopo» nell'ambito degli studi relativi alle varietà liguri romanze e ai loro usi scritti. Se si tiene infine conto che lo scienziato, nel suo lungo percorso di ricerca, dovette talvolta confrontarsi con le reazioni di ambienti non sempre sensibili a linee di studio e a chiavi di lettura innovative rispetto agli indirizzi «tradizionali», si comprende a maggior ragione come l'attività di questo grande studioso abbia costantemente poggiato su quella perseveranza e quella genuina passione per il proprio lavoro il cui modello, soprattutto per i molti giovani che amava incoraggiare e promuovere, costituisce a tutti gli effetti parte integrante della sua immensa eredità di ricerca.

Stefano LUSITO
Universität Innsbruck

KO TAZAWA
(1953-2022)

Un dia festiu de setembre, mentre esmorzava amb la meva família, vaig rebre una notícia inesperada: el professor Ko Tazawa ens havia deixat. El seu decés, curiosament, va coincidir amb la diada de la Mercè: la nostra senyora de la Mercè és la patrona de Barcelona, ciutat on el professor Tazawa va conèixer Catalunya, i jo mateixa vaig estudiar en un col·legi de les missioneres Mercedàries, on vaig entrar en contacte amb Catalunya.

La seva magnífica carrera és ben coneguda per molta gent, tant a Catalunya com al Japó; així doncs, em centraré en algunes anècdotes més personals. Tot i això, m'agradaria començar repasant la seva trajectòria.

Ko Tazawa era escriptor, catalanòfil, professor universitari i traductor. Va néixer l'any 1953 a Yokohama, prefectura de Kanagawa (al Japó). En un dels seus llibres, el professor Tazawa deia: «la meva trobada amb Catalunya és la conseqüència de diverses casualitats. No és que hagi volgut seguir una carrera acadèmica». Llicenciat en sociologia a la Universitat Hitotsubashi, va començar a treballar al Banc de Tòquio, actual Banc de Mitsubishi UFJ. Aquest banc el va enviar a Barcelona per aprendre castellà, ja que tenia previst destinar-lo a una oficina d'Espanya, concretament la de Madrid. Tazawa no tenia res a veure amb Espanya ni havia estudiat castellà. Dins del mateix llibre, recorda que Catalunya estava ben animada quan va arribar a Barcelona l'any 1979, ja que va coincidir amb la finalització de la dictadura franquista i Espanya s'estava encaminant a ser un país democràtic.

Quatre anys d'estada a Espanya li van despertar l'interès pels idiomes. Va deixar la seva feina per estudiar un màster d'Estudis Hispànics de la Universitat d'Osaka, on va conèixer el professor Yoshiro Yamada, el qual va assessorar-lo sobre la carrera acadèmica. Seguint el seu consell, el

professor Tazawa va triar Catalunya com l'objecte de la seva recerca. Tanmateix, en aquella època, no hi havia quasi cap especialista en Catalunya al Japó, ni llibres d'introducció a la llengua catalana, ni articles sobre aquesta llengua. Així, li va costar, fins i tot, trobar referències per a realitzar el seu treball de màster: «Aquesta bibliografia és el fruit de la meva cerca exhaustiva. Almenys els servirà d'alguna manera als qui volen estudiar aquest tema», assenyalava el professor en un dels seus llibres.

A l'any 1996, es va doctorar pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona amb la tesi *Propuesta para un diccionario japonés-catalán para catalanohablantes*, dirigida per la Doctora Maria Teresa Cabré i Castellví. Va ser professor ajudant, professor lector, i professor titular a Nagasaki College of Foreign Studies, professor lector al Departament d'Estudis Hispànics de la Universitat Kansai Gaidai. Així mateix, cal esmentar que va ser el primer professor de japonès a l'Escola d'Idiomes Moderns de la Universitat de Barcelona. Posteriorment va ser professor catedràtic de la Universitat Hosei.

Va ser autor de nombrosos llibres que fomenten la relació entre Catalunya i el Japó en un ampli ventall de gèneres, com ara diccionaris: *Nihongo Katarūnyago jiten (Diccionari Català-Japonès)*, Daigakushorin (2002), *Katarūnyago shōjiten (Diccionari manual de la llengua catalana)*, Daigakushorin (2013); la gramàtica de la llengua catalana: *Katarūnyago bunpō nyūmon (Introducció a la Gramàtica Catalana)*, Daigakushorin (1991); *Ekusupuresu katarūnyago (Express Llengua Catalana)*; Hakusuisha (2001); *Nyū Ekusupuresu katarūnyago (New Express Llengua Catalana)*; Hakusuisha (2010). I també s'ocupà de la traducció d'algunes obres literàries del català al japonès: *El teu nom és Olga*, de Josep M. Espinàs (Shunjusha, 1992); *La pràctica de l'art*, d'Antoni Tàpies (Suiseisha, 1996); *La Pell Freda*, d'Albert Sánchez Pinyol (Chuokoron-Shinsha, 2005); *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell (Iwanamishoten, 2007); *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda (Iwanamishoten, 2019), entre d'altres. I del japonès al català: *La remor de les onades*, de Yukio Mishima (Ara Llibres, 2008); *Harakiri. El cas de la família Abe*, d'Ogai Mori (Lapislàtzuli, 2015); *Un aprenent i el seu déu*, de Naoya Shiga (Lapislàtzuli, 2019), entre d'altres. Pel que fa a la història catalana: *Monogatari Katarūnya no rekishi (Històries de la història de Catalunya)* (Chuokoronshinsha, 2000); arquitectures de Gaudí: *Gaudi kenchiku nyūmon (Introducció a l'arquitectura de Gaudí)* (Shinchosha, 1992); *Gaudi-den. 'Jidai no ishi' wo yomu (Biografia de Gaudí – Gaudí i la voluntat del temps)* (Chuokoronshinsha, 2011); i, fins i tot, de cuina japonesa: *La cuina japonesa a Catalunya* (Columna edicions, 2000). Així mateix, ha col·laborat a diversos mitjans de comunicació com ara a l'*Avui*, a l'*Ara*, i al *El Periòdic*, entre altres.

En l'àmbit de les distincions, per aquesta magnífica trajectòria, va ser honorat amb la Creu de Sant Jordi per la Generalitat de Catalunya l'any 2003, el Premi del Ministeri d'Afers Estrangers del Japó l'any 2009, i el Premi Internacional Ramon Llull de catalanística i a la diversitat cultural l'any 2019. El mateix any que va rebre aquest darrer premi, va ser nomenat professor emèrit per la Universitat Hosei. També cal destacar que fou soci d'Honor de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC).

La meua trobada amb el professor Tazawa va ser per mitjà d'un llibre seu. Catalunya, i sobretot Barcelona, m'han estat sempre força familiars, ja que, com he esmentat, vaig estudiar en un col·legi religiós d'origen català a Tòquio durant dotze anys. Així doncs, sempre somiava en visitar-la des que era ben petita, i, quan tenia quinze anys, fins i tot vaig començar a escriure'm amb uns catalans que vivien a Barcelona. En aquella època hi havia poca informació sobre Catalunya al Japó i les cartes que vaig intercanviar amb aquests catalans van ser l'única font d'informació. Aquesta experiència va despertar el meu interès per Catalunya, sobretot per la llengua catalana. Havent crescut en un país on la visió d'"una llengua, un estat" està ben arrelada, una societat bilingüe com la catalana em va cridar l'atenció, la qual cosa em va obrir la porta cap al món de la sociolingüística.

Tot això va ser als anys noranta. No es pot comparar amb l'època en què el professor Tazawa redactava el seu treball de màster, però aleshores tampoc no hi havia gaire informació sobre Catalunya al Japó. Gràcies a la celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona, van començar a arribar algunes notícies, tot i que hi havia escassíssims llibres sobre Catalunya escrits en japonès. Aquests pocs llibres disponibles eren del professor Tazawa, quasi l'única font per poder conèixer Catalunya en japonès. Un dels seus llibres, el titulat *Katarūnya 50 no Q&A* (50 preguntes i respostes sobre Catalunya), és un dels meus llibres de capçalera. Quan estudiava sociolingüística a Catalunya, aquesta obra em semblava com si fos una biblia. Avui dia encara el tinc a la meua prestatgeria. Com mostra el títol, el llibre consisteix en cinquanta temes relacionats amb Catalunya en format de preguntes i respostes, i està escrit en un estil afable, no només per als investigadors, sinó també per al públic general. Es poden trobar, aquí i allà, diverses anècdotes personals del professor, la qual cosa ens fa pensar com ell volia que els japonesos coneguessin Catalunya. Jo mateixa també me'l vaig llegir exhaustivament abans de venir a Barcelona. El pobre llibre ha quedat ben desgastat amb un bon nombre de notes adhesives.

Va ser en una conferència organitzada per l'Associació Japonesa d'Amistat amb Catalunya quan vaig veure el professor Tazawa en persona, tot i que només de lluny. Il·lusionada de poder saludar l'autor d'aquell llibre, estava envoltat pels seus "seguidors" i va ser impossible acostar-m'hi. Al cap d'un any, tanmateix, vaig tenir l'oportunitat de parlar amb ell en persona. Un dia la meua mare em va cridar dient que tenia una trucada d'un tal Ko Tazawa. No m'ho podia creure, ja que em semblava impossible que em conegués (després em vaig assabentar que un conegut amic meu li va passar el meu contacte). El motiu de la seva trucada va ser per demanar-me que acompanyés un sociolingüista català que venia al Japó per assistir a un congrés, ja que a ell li havia sorgit un imprevist.

Al cap d'uns anys d'aquest primer contacte, vaig decidir realitzar el doctorat al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, on el professor Tazawa s'havia doctorat cinc anys abans. El professor em va donar un seguit de consells abans de venir a Barcelona. Mentre recordava l'època en què hi va estudiar ell, em va explicar detalladament quin seria el procediment de matrícula, com serien les classes, què hauria de fer després de finalitzar el doctorat, entre altres coses. M'ho va explicar de manera tan complaent que va transformar la meua ansietat per cursar un doctorat en català en una gran esperança. Ell tenia raó: vaig passar un dels millors moments de la meua vida fent el doctorat de filologia catalana de la Universitat de Barcelona.

Ja ha transcorregut un cert temps des d'aleshores. No ens havíem comunicat gaire sovint, però m'arribaven notícies seves sobretot mitjançant la premsa catalana. La informació que estava patint una malaltia greu va acabar arribant a les meves oïdes. Tot i això, mai havia perdut la seva passió per completar un diccionari català-japonès/japonès-català per a la gent que estudia japonès a Catalunya. La seva passió per *una llengua petita* —en les seves paraules—, és a dir, pel català, ha estat per ell un motor que li va proporcionar l'impuls per perseguir els seus somnis i la energia per treballar incansablement. Va començar a estudiar el català des de zero i acabà confeccionant uns diccionaris, publicant llibres de gramàtica i traduint obres literàries. Aquesta passió seva ho ha fet tot possible.

En el seu últim llibre, *Katarūnyago Chiisana kotoba Boku no jinsei* (*La llengua catalana, una llengua petita, la meua vida*), o millor dit la seva biografia, posa èmfasi en el valor de la llengua. Una llengua no és bona pel fet que sigui útil. Una pregunta típica que rebem les persones que estudiem "una llengua menys parlada" és per què l'estudiem, la qual cosa es basa clarament en una visió utilitarista que és quelcom predominant en el món actual. El professor Tazawa s'hi oposava obertament, ja que el català, "una llengua petita", el va apassionar tant que li va dedicar tota la seva vida. La llengua li va obrir la porta del món català. Segurament li va proporcionar el plaer de ser

acceptat pels catalans. Aleshores, ens sorgeix un dubte: què significa “una llengua útil”? Són aquelles llengües que generen beneficis econòmics? Per al valor de cada llengua, cadascú hi té la seva resposta. Nosaltres, “els estrangers”, pot ser que no puguem ser mai catalans. Tot i això, podem aportar un petit gra de sorra per fomentar i defensar la llengua. És el que podem fer, i jo seguiré fent-ho.

La seva empremta perdurará per sempre. Que descansi en pau.

Makiko FUKUDA
Universitat Autònoma de Barcelona